

Jag, pennan

Mitt familjeträd såsom berättat för
Leonard E. Read

Jag, pennan

Av Leonard Read

Översättning: Peter Strömberg

Jag, pennan

Jag är en blyertspenna. Den alldeles vanliga pennan av trä, så välbekant för alla läs- och skrivkunniga pojkar, flickor och vuxna.

Att skriva är både mitt yrke och min hobby. Jag gör inget annat.

Du kanske undrar varför jag ska skriva om mitt ursprung. Jo, för det första är min berättelse intressant. För det andra är jag ett mysterium, ett större mysterium än ett träd, en solnedgång eller till och med en blixn på en mörk himmel. Tyvärr blir jag tagen som för given av de som använder mig, som vore jag endast en tillfällighet utan historia. Denna föraktfulla attityd förpassar mig ner till det alldagligas nivå. Detta är en så allvarlig missuppfattning att om den tillåts bestå riskerar mänskligheten att gå under. För det är som den kloke G K Chesterton noterade: ”Vi försmäktar i brist på förundran, inte i brist på underverk.”

Jag, pennan, även om jag må framstå som enkel, förtjänar din häpnad och beundran. Jag skall nu försöka belägga det uttalandet. Faktum är att om du kan förstå mig, nej, det är inte för mycket begärt, om du blir medveten om det mirakel jag symboliserar, då kan du hjälpa till att rädda den frihet som mänskligheten så förtvivlat håller på att förlora. Jag har rik lärdom att förmedla. Och jag kan förmedla den bättre än en bil, ett flygplan eller en diskmaskin eftersom, ja, just för att jag verkar så väldigt enkel.

Enkel? Ändå vet inte än enda person på denna jord hur jag blir till. Detta låter otroligt, eller hur? Speciellt om man förstår att det tillverkas ungefär en och en halv miljard av min sort varje år i de Förenta Staterna.

Plocka upp och studera mig. Vad möter ditt granskande öga? Jag är ganska oansenlig. Där finns trä, lack, ingraverad text, blyerts, en liten bit metall och ett suddgummi.

Oräkneliga är de före mig

Precis som du inte kan spåra ditt familjetråd speciellt långt är det omöjligt för mig att peka ut och förklara mina föregångare. Men jag skulle vilja antyda tillräckligt om dem för att ge dig en bild av min rika och komplicerade härkomst.

Mitt familjetråd råkar börja med just ett träd, ett cederträd med rät stam som växer i norra Kalifornien och i Oregon. Tänk dig nu alla de sågar och lastbilar, allt det rep och den oräkneliga övriga utrustning som används för att skörda och forsla stockarna av cederträ till järnvägsrenen. Se framför dig alla de människor och de otaliga färdigheter som behövdes för att tillverka denna utrustning; hur malm bryts, stål tillverkas och bearbetas till sågar, yxor och motorer, hur man odlar hampa och tar det genom alla de processer som gör det till starkt rep. Se framför dig alla de tillfälliga läger där timmermännen bor, sängar och kök, matlagningen och hur all maten odlas och föds upp. Tänk, för varje kopp kaffe timmermännen dricker har tusentals par händer varit inblandade!

Stockarna levereras till ett sågverk i San Leandro i Kalifornien. Kan du föreställa dig de individer som tillverkar fraktvagnar, räls och lok? De som konstruerar och installerar kommunikationssystemen som hör till? Alla dessa hör till de före mig i mitt släktträd.

Vid bruket i San Leandro kapas stockarna till lister, långa som en penna och tunnare än en centimeter. Dessa ugnstorkas varefter de färgas, av samma anledning som kvinnor sätter färg på sina kinder — människor föredrar mig i vacker lyster istället för i det färglösa träet. Listerna vaxas och ugnstorkas ytterligare en gång. Hur mycket skicklighet kom till användning för att tillverka färgerna och ugnarna? Till uppvärmningen? Lamporna och kraftförsörjningen? Rullbanden? Motorerna och alla andra saker ett träbruk behöver? Innehåller mitt släktträd brukets sopmaskiner? Ja! Liksom de människor som blandade cement till dammen till det vattenkraftverk vid Stilla havet som förser bruket med ström.

Glöm inte heller bort de av mina nära och fjärran förfäder som varit med att köra 60 lastbilar med lister tvärs över landet.

Väl i pennfabriken, den kostade fyra miljoner dollar att bygga och utrusta, kapital samlat av mina sparsamma föräldrar, gör en avancerad maskin åtta skåror i varje list, varefter en annan maskin lägger bly i varannan list, tillsätter lim och lägger en annan list ovanpå — ett slags kex med blyfyllning. Mekaniskt karvas jag, tillsammans med sju bröder, ur detta träkex.

”Blyet” i mig, det innehåller inget bly, är komplext. Grafiten bryts i [Ceylon](#). Tänk dig dessa gruvarbetare och de som gör alla deras verktyg och de som tillverkar papperssäckarna som håller grafiten under transporten och de som gör snörena som binder ihop säckarna och de som lastar dem och de som gör skeppen. Även de som arbetar i fyrarna som skeppen passerar på vägen deltar i min tillblivelse, liksom arbetarna i hamnen.

Grafiten blandas med lera från Mississippi som raffinerats med hjälp av ammoniumhydroxid. Sedan tillsätts bindmedel såsom sulfonatiserad talg, djurfett som fått reagera med svavelsyra. Blandningen passerar genom otaliga maskiner, varefter den slutligen påminner om oändligt långa strängar, som från en köttkvarn. Dessa kapas sedan i rätt längder och bakas i ugn i tusen grader under många timmar. För att öka deras styrka och göra dem slätare behandlas blyertsstavarna med en het blandning som bland annat innehåller candellilavax från Mexiko, paraffin och hydrogenerade naturliga fetter.

Min ceder får sex lager lack. Vet du vad vad som ingår i lacken? Vem skulle gissa att de som odlar och raffinerar ricin tar del i produktionen av den? Det gör de. Till och med processen med vilken lacken får sin vackra gula färg involverar fler färdigheter och människor än någon kan namnge!

Lägg märke till den ingraverade texten. Den tunna filmen skapas genom att hetta upp en blandning av kimrök och harts. Hur gör man harts och vad är egentligen kimrök?

Min lilla bit metall, hylsan, är av mässing. Tänk på alla de människor som bryter zink och koppar och de som har den nödvändiga kunskapen kring hur man gör mässing från dessa naturprodukter. De svarta ringarna på min hylsa är av svart nickel. Vad är svart nickel och hur har man applicerat det på hylsan? Bara berättelsen om varför

mittdelen av min hylsa inte har något svart nickel skulle ta många sidor att återge.

Vi har även min praktfulla kröning, inom branschen slarvigt kallad ”pluggen”, den del som människan använder för att sudda bort de fel hon gör med mig. Den ingrediens som står för själva suddandet kallas ”factice”. Det är en gummiliknande produkt framställd genom att låta rapsolja från det [Nederländska Ostindien](#) reagera med svavelklorid. Tvärtom vad många tror används gummi endast som bindmedel. Utöver det finns där otaliga vulkaniserande och påskyndande medel. Pimpstenen kommer från Italien och pigmentet som färgar ”pluggen” är kadmiumsulfid.

Ingen vet

Är det någon som vill ifrågasätta mitt tidigare utsaga att det inte finns en enda människa på jorden som vet hur jag blir till?

Det är faktiskt miljoner människor som varit med om att skapa mig, och inte ens en av dem vet mer än ett fåtal av de andra. Ja, du kanske tycker att det är långsökt av mig att rekrytera mannen som plockar en kaffeböna i avlägsna Brasilien och matbönder på andra ställen bland dem som skapat mig. Det är att ta saken till sin extrem. Jag kommer vidhålla mitt påstående. Det finns inte en bland alla dessa miljoner, inklusive chefen för pennföretaget, som bidrar med mer än en ynka, pytteliten, bit sakkunskap. När det gäller sakkunskap är den enda skillnaden mellan grafitbrytaren i Ceylon och skogshuggaren i Oregon vilken typ av sakkunskap de besitter. Det går inte att avstå från vare sig gruvarbetaren eller skogshuggaren, lika lite som från kemisten i fabriken eller arbetaren på oljefältet (paraffin framställs av olja).

Häpnadsväckande fakta: varken arbetaren på oljefältet, kemisten, den som gräver fram grafit eller lera, någon av dem som bemannar eller bygger skeppen eller lastbilarna, den som kör maskinen som lättrar min lilla bit metall eller ens företagschefen, utför en enda av sina sysslor för att de vill ha mig. Var och en av dem vill ha mig mindre än, till exempel, ett barn i första klass. Det finns till och med de i denna mångfald som aldrig sett en penna eller skulle veta hur den används. De drivs av något annat än mig. Kanske är det något liknande detta — var och en av dessa miljoner ser att detta är ett sätt att byta sin lilla sakkunskap mot de varor och tjänster som denne behöver eller vill ha. Jag kanske eller kanske inte finns bland dessa saker.

Ingen centralplanerare

Än mer häpnadsväckande fakta är avsaknaden av ”hjärnan bakom”, någon som dikterar eller dirigerar de oräkneliga aktiviteter som leder till min tillblivelse. Det går inte att hitta ens ett spår av en sådan person. Istället finner vi att det är den osynliga handen som är i arbete. Detta är mysteriet som jag syftade på tidigare.

Det har sagts att ”endast Gud kan skapa ett träd”. Varför är det så lätt att hålla med om det? Är det kanske för att vi inser att vi själva aldrig skulle kunna skapa ett träd? Kan vi ens beskriva ett träd? Nej, det kan vi inte, utom väldigt ytligt. Till exempel kan vi säga att en viss konfiguration av molekyler uppenbarar sig som ett träd. Men var är den bland människor som ens kan spela in, mycket mindre dirigera, den följd av ändringar som utspelar sig på molekylär nivå under ett träds hela livstid? En sådan bedrift är i sanning otänkbar!

Jag, pennan, är en komplicerad kombination av mirakel. Ett träd, zink, koppar, grafit och så vidare. Men, till dessa naturens mirakel har ett än mer fantastiskt mirakel lagts till — ansamlingen av kreativ mänsklig energi — miljoner av små bitar sakkunskap som samlar ihop sig naturligt och helt spontant som ett svar på mänskliga behov och önsknings, helt utan någon ”hjärnan bakom”! Eftersom endast Gud kan skapa ett träd hävdar jag att endast Gud kan skapa mig. Lika lite som människan kan pussla samman molekyler för att skapa ett träd kan hon styra dessa miljoner små bitar av sakkunskap för att jag skall bli till.

Det var det ovanstående jag menade när jag skrev ”om du blir medveten om det mirakel jag symboliserar, då kan du hjälpa till att rädda den frihet som mänskligheten så förtvivlat håller på att förlora”. För om man är medveten om att dessa sakkunskaper helt naturligt, ja, automatiskt, arrangerar sig i kreativa och produktiva mönster, helt utan närvaron av en statlig, eller tvingande, centralplanerare. Då har man i sin ägo en absolut nödvändig ingrediens för frihet — ett förtroende för fria människor. Frihet är helt omöjligt utan detta förtroende.

När staten har haft monopol på en given kreativ aktivitet som, till exempel, brevtulämning, kommer de flesta människor att få för sig att

brev inte kan levereras effektivt av medmänniskor som agerar efter egen fri vilja. Anledning är att var och en inser att de själva inte förstår hur man gör alla de saker som måste till för att få leverans av brev att fungera. Var och en förstår även att ingen annan enskild individ kan göra det. Dessa antaganden är riktiga. Ingen enskild person har tillräcklig sakkunskap för att utföra en hel nations utdelning av brev, liksom ingen enskild individ har tillräckligt med sakkunskap för att kunna göra en blyertspenna. Så, i frånvaron av tilltro till fria människor, utan medvetenheten om att miljoner små bitar sakkunskap helt naturligt och mirakulöst kommer samlas och samarbeta för att tillfredsställa detta nödvändiga behov, kan människor inte undvika att dra den felaktiga slutsatsen att leverans av brev endast kan utföras genom statlig centralplanering.

Vittnesmål i överflöd

Om jag, pennan, vore den enda saken som kunde bära vittnesbörd om vad fria män och kvinnor kan åstadkomma skulle de med liten tilltro ha goda anledningar att hålla fast vid sin ståndpunkt. Men det finns vittnen i överflöd! Allt handlar om oss och det finns överallt omkring oss. Att dela ut brev är ytterst enkelt i jämförelse med, säg, att tillverka en bil, eller en räknemaskin, eller en skördetröska, eller en fräs, eller tusentals andra saker.

Leverans? Ja, inom detta område, där människor lämnats fria att försöka, levererar de den mänskliga rösten runt hela jorden på mindre än en sekund. De levererar en händelse i rörlig bild, hem till vem som helst, samtidigt som det händer. De levererar 150 passagerare från Seattle till Baltimore inom mindre än fyra timmar. De levererar gas från Texas till någons spis eller värmepanna i New York till otroligt låga priser, utan subventioner. De levererar varje dubbelliter olja från Persiska viken till amerikanska östkusten, halvvägs runt jorden, till lägre pris än staten kräver för att leverera ett 20-grams brev tvärs över gatan!

Det jag vill lära ut här är att vi ohämmat bör lämna alla kreativa energier ifred. Ordna samhället så att det kan agera i harmoni med denna lärdom. Låt samhällets juridiska instanser ta bort alla hinder efter bästa förmåga. Tillåt dessa kreativa sakkunskaper flöda helt fritt. Ha tilltro till att fria män och kvinnor följsamt kommer reagera på den osynliga handen. Denna tilltro kommer att bekräftas. Jag, pennan, även om jag verkar enkel, erbjuder dig miraklet om min egen tillblivelse som vittnesbörd att det är en praktiskt tilltro. Lika praktiskt som solen. Regnet. Cederträdet. Den goda jorden.